

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף נב

👉 בתחילת משנה זו ממשיכים עם דיני בור של שותפים.

משנה: כסהו הראשון לאחר שהשתמש בו, ובא השני להשתמש בו ומצאו מגולה (= כגון שהתלע ונשבר הכיסוי) ולא כיסהו, השני חייב והראשון פטור (ויבאר בגמ' עד מתי הראשון פטור). [אבל אם הראשון לא כיסהו ובא השני ומצאו מגולה ולא כיסהו שניהם חייבים. ומה שאמרנו לעיל (נא.) שאם עבר עליו הראשון ולא כיסהו והשני לא כיסהו השני חייב, שם מדובר שהראשון הניחו לשני להשתמש בו וסמך עליו שיכסנו]. **עד כאן דין בור של שותפים.**

כסהו כראוי: אדם שכיסה את בורו כראוי ועבר על הכיסוי שור או חמור ונפל ומת, פטור.

נפל לפניו וכו': אדם שהיה לו בור, ונכנס לתוך בורו הפועל השכיר שלו כדי להרחיב או להעמיק את הבור, והלך שור על שפת הבור ושמע את קול הפטיש ונבהל ונפל לפניו לתוך הבור, בעל הבור חייב, אבל לאחריו מקול הכרייה פטור. ויבאר בגמ' מהו 'לפניו' ו'לאחריו' ומדוע הכורה פטור.

עוד מדיני בור:

נפל לתוכו: נפל לתוך הבור שור עם כליו דהיינו העול והמחרישה וכדו' ונשכרו, או חמור עם כליו דהיינו המרדעת וכדו' ונקרעו, חייב על הבהמה ופטור על הכלים, לפי שנאמר "וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹךְ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֶּרֶךְ וְלֹא יִכְסֶנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׂוֹר אֹךְ חֲמֹר" ודורשים 'שור ולא אדם, חמור ולא כלים'.

נפל לתוכו שור חש"ו: יבואר בגמ'.

בן או בת: כלומר אם נפל לתוך הבור בן קטן או בת קטנה, פטור. החידוש הוא שהיה מקום לחשוב שכיון שהם קטנים לא היה עליהם להתבונן בהליכתם ולכן אולי בעל הבור חייב, קמ"ל שפטור מגזירת הכתוב (= בפסוק הנ"ל).

גמרא: וראשון עד אימת מיפטר: כשכיסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה והוא לא כיסהו, שהשני חייב - עד מתי השני חייב והראשון נשאר פטור?

בכדי שידע: עד שיבוא הראשון ויראה שהבור מגולה. שאז שניהם יודעים שהוא מגולה ועל שניהם מוטלת האחריות לכסות אותו בשוה, ולכן אם הוזק מישהו בבור הם מתחלקים בתשלומין.

(דוקא כאן שהכיסוי התלע מאליו שניהם חייבים, אבל אם היה השני מרים את הכיסוי ולא מכסה אותו - הוא היה נשאר חייב לעולם והראשון פטור, כי השני נחשב 'בעל הבור').

בכדי שיודיעוהו: אם הודיעו לו שהוא פתוח אפילו שהוא לא בא למקום - הוא חייב יחד עם השני.

בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים וכו': אבל השני חייב מיידית (כגון אם נפל שם שור קודם שסיפיק הראשון לשכור פועלים וכו' - השני חייב לבדו), משום שהוא השתמש בבור הפתוח, וכשהלך היה עליו להעמיד שומרים ליד הבור עד שישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו.

*

איבעיא להו כיסהו: כסה את הבור בכיסוי שיכול לעמוד בפני שוורים שידרכו עליו, אבל אינו יכול לעמוד בפני גמלים. ובאו גמלים ודרכו עליו ונעשה הכיסוי רעוע, ואז עברו עליו שוורים ונשבר הכיסוי ונפלו לתוך הבור. מה הדין?

אמרי היכי דמי: איך מדובר? הרי אם מצויים גמלים באזור - הוא פושע, כי היה עליו להעלות בדעתו שיבואו גמלים ויחלישו את הכיסוי ואז יפלו לתווכו השוורים, ואין ספק שהוא חייב. ואם מדובר שלא מצויים גמלים באזור - הוא אנוס, ואין ספק שהוא פטור.

לא צריכא דאתו לפרקים: מדובר שהגמלים מגיעים לעיתים רחוקות לאזור. וזהו הספק: האם בגלל זה הוא נחשב לפושע, או לאנוס.

ת"ש כסהו כראוי ונפל לתוכו וכו': כמוכא במשנה שלנו. הגמרא מבארת את המשנה - איך מדובר?

אם הכיסוי היה ראוי לשוורים ולגמלים - איך יכול להיות שנפל לתוכו שור או חמור? אלא בהכרח מדובר שהכיסוי ראוי לשוורים ולא לגמלים, ועדיין: אם מצויים גמלים - הוא פושע וצריך להיות חייב, ואם לא מצויים - הוא אנוס ופשיטא שהוא פטור.

אלא בהכרח שהם מגיעים לפרקים, וכאן הגמלים וערערו את הכיסוי ולאחר מכן עברו עליו שוורים ונפלו לבור. ועל כך אומרת המשנה שפטור! מכאן ראייה לספק: שהוא נחשב אנוס ופטור.

דחייה: אמרי לא, לעולם וכו'. מדובר במשנתנו שכיסה בכיסוי הראוי גם לשוורים וגם לגמלים. ומה ששאלנו אם כך איך נפלו לתוכו שוורים? התשובה: הכיסוי התליע ונשבר.

ת"ש לא כיסהו כראוי וכו'. בדומה לראייה הקודמת, אלא שכאן הראיה לכיוון ההפוך: הכיסוי ראוי לשוורים ולא לגמלים, ומגיעים גמלים לפרקים וכו' - והוא נחשב פושע וחייב!

דחייה: לעולם לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים, וזקא קשיא לך וכו' (גירסת הב"ח): מדובר שהכיסוי לא ראוי לשוורים ולא לגמלים, ובאמת אין חידוש בסיפא שחייב. אלא אגב הרישא שכיסה בכיסוי הראוי לשוורים ולגמלים פטור - נקטה המשנה גם את הסיפא לכיוון ההפוך: שכיסה בכיסוי שאינו ראוי לשניהם וחייב.

איכא דאמרי: בזה לא הסתפקנו: שאם הכיסוי ראוי לשוורים ולא לגמלים ובאים גמלים לפרקים - הוא פושע, כי היה עליו להעלות זאת בדעתו.

כי איבעי לן: אלא הספק שלנו הוא: כיסה בכיסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ולא בפני גמלים, ומצויים גמלים באזור, אלא שלבסוף הכיסוי התליע מתוכו ונפל לתוכו שור. האם אנו אומרים מתוך (= מיגו) שהוא פושע בכיסוי הזה לענין גמלים (כי הכיסוי אינו ראוי לגמלים ומצויים כאן גמלים) - הוא גם פושע לענין התלעה מתוכו. או שלא אומרים מיגו, וסוף סוף הוא התליע באנוס.

[ההסבר שאומרים מיגו: באופן עקרוני היה מקום לומר שהחופר בור, גם אם כיסה בכיסוי כראוי והכיסוי התליע באנוס הוא יהיה חייב, בגלל שהוא פשע בחפירת הבור עצמו. אמנם התורה חידשה שדוקא אם חפר בור ולא כיסה אותו חייב. וממילא יש מקום לומר שאם כיסה אותו בכיסוי שהוא לא ראוי לדבר אחד - והיינו לגמלים - זה כבר לא נחשב 'כיסוי' כלל, וממילא הוא פושע גם לענין דבר אחר שהכיסוי כן ראוי לו - והיינו התלעה. מלהמות ה']

ת"ש כיסהו כראוי וכו': 'ואתמר עלה' ונאמר על כך ביאורו של רבי יצחק בר בר חנה שמדובר בכיסויי שהתליע מתוכו. והגמרא מבארת: 'היכי דמי' איך מדובר? אם מדובר שהכיסוי ראוי לשוורים ולגמלים והוא התליע מתוכו - פשיטא שהוא פטור, מה היה עליו לעשות? כלומר אין צריך לכתוב זאת!

אלא לאו כראוי לשוורים וכו'.

דחיייה: לא, לעולם כראוי: באמת מדובר בראוי לשוורים ולגמלים והתליע מתוכו. ומה ששאלנו: מה החידוש, מה היה עליו לעשות? התשובה: היה מקום לומר שהוא צריך ללכת כל הזמן ליד הבור ולהקיש עליו ולבדוק שהוא לא התליע. קמ"ל שלא.

ת"ש לא כסהו כראוי וכו'.

דחיייה: לא לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים וכו': ומה ששאלנו: פשיטא! התשובה: המשנה נקטה את הסיפא אגב הרישא. וכנ"ל.

ת"ש נפל לתוכו שור חרש שוטה וכו': שור שהוא חרש, או שור שהוא שוטה, או קטן, או עיור, או פיקח ובלילה - חייב בעל הבור. אבל נפל לתוכו שור פיקח ביום - פטור.

הראייה: מדוע לא אומרים מיגו שהכיסוי לא ראוי לשור חרש - הוא לא נחשב כיסוי כלל אפילו לשור פיקח ביום, ואם כן הוא צריך להיות חייב. אלא מוכח שלא אומרים מיגו.